

ZAWARTOŚĆ MIKROELEMENTÓW W NASIONACH GRYKI W WARUNKACH ZRÓŻNICOWANEGO ŻYWIENIA AZOTEM I POTASEM

Anna Kocoń, Anna Podleśna

Zakład Żywienia Roślin i Nawożenia,
Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach

Wstęp

Nasiona gryki, ze względu na ich doskonały skład aminokwasowy i wysoką zawartość aminokwasów egzogennych, uważane są za bardzo wartościowe z żywieniowego punktu widzenia. Mała ilość glutelin w nasionach gryki sprawia, że pozyskiwana z nich kasza jak i mąka są cennymi surowcami do wytwarzania, między innymi produktów niezbędnych w tzw. diecie bezglutenowej [FORNAL, SORAL-ŚMIETANA 1988].

Badania wykazały, że nawożenie, zwłaszcza azotem i potasem, wpływa na wysokość plonowania. Wpływ nawożenia mineralnego na zawartość mikroelementów w nasionach zbóż często jest przedmiotem licznych prac [CZUBA 1986; FILIPEK, CHMIELEWSKA 1991; KRUCZEK 1992; RUSZKOWSKA i in. 1996 i wielu innych]. Natomiast niewiele, jak dotychczas, poświęcono uwagi badaniom wpływu wzrastającego nawożenia mineralnego na zawartość mikroelementów w nasionach gryki [BUBICZ i in. 1986].

Celem podjętych badań było zatem określenie wpływu zróżnicowanego żywienia roślin gryki azotem i potasem na zawartość wybranych mikroelementów w nasionach tej rośliny.

Materiał i metody

Doświadczenia wazonowe z gryką zwyczajną (*Fagopyrum esculentum* Moench) odm. Emka prowadzono w hali wegetacyjnej Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, w wazonach Mitscherlicha, w zróżnicowanych warunkach żywienia azotem i potasem. Uwzględniono 3 poziomy nawożenia azotem i potasem. Azot podawano w dawce: 700 (N₁), 1400 (N₂), 2800 (N₃) mg N na wazon, w formie Ca(NO₃)₂ i KNO₃. Natomiast potas w dawce: 625 (K₁), 1250 (K₂), 2500 (K₃) mg K na wazon jako KNO₃ i K₂SO₄. W schemacie doświadczenia przyjęto, że przy podwyższaniu poziomu jednego składnika, drugi stosowano w dawce odpowiadającej średniemu ich poziomowi. Połowę zaplanowanej dawki zarówno azotu, jak i potasu podano przedsiemnie przy zakładaniu doświadczenia, a drugą połowę w fazie, kiedy rośliny miały po 4-5 liści, w celu uniknięcia zbyt-

niego zasolenia gleby. Pozostałe składniki pożywki mineralnej zostały podane przedsięwzię, w jednakowych ilościach we wszystkich obiektach. Dawka fosforu wynosiła zatem 330 mg P na wazon – $\text{NaH}_2\text{PO}_4 \cdot 2 \text{H}_2\text{O}$, natomiast magnez był podany w dawce 290 mg Mg na wazon w formie $\text{MgSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$. Mikroelementy podano w następujących ilościach (w mg na wazon): 3,8 – $\text{MnSO}_4 \cdot 4 \text{H}_2\text{O}$; 0,5 – $\text{ZnSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$; 0,5 – $\text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O}$; 3,8 – H_3BO_3 ; 0,34 – $\text{Na}_6\text{Mo}_7\text{O}_{24} \cdot 4 \text{H}_2\text{O}$; 0,1 – $\text{CoSO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$ i 39 mg cytrynianu żelaza. Podłożem doświadczenia był piasek luźny, przedsięwzię wapnowany poprzez dodanie do każdego wazonu 3 g CaCO_3 (7,8 kg piasku).

Po wschodach rośliny przerywano, pozostawiając w wazonie po 4 w miarę wyrównanych siewek. Wilgotność podłoża utrzymywano na poziomie 50–60% polowej pojemności wodnej. Rośliny zbierano w fazie pełnej dojrzałości. Następnie materiał roślinny suszono, ważono i mielono. W nasionach pełnych, z których usuwano okrywą nasienną, w okrywie nasiennej oraz w nasionach źle wykształconych oznaczano zawartość następujących mikroelementów: żelaza, manganu, miedzi i cynku oraz boru (w dwóch równoległych próbach – jako średnie obiektowe). Do oznaczania zawartości żelaza, manganu, miedzi i cynku posłużono się metodą absorpcyjnej spektrometrii atomowej, zaś zawartość boru oznaczano metodą kurkuminową.

Wyniki badań, dotyczące plonu roślin, opracowano statystycznie przy wykorzystaniu analizy wariancji, testu Tukeya, przy poziomie istotności $\alpha = 0,05$.

Wyniki i dyskusja

Na zastosowane zróżnicowane żywienie azotem i potasem rośliny gryki zareagowały istotnym wzrostem całkowitej suchej masy i nasion (tab. 1). Najniższe dawki azotu i potasu okazały się zbyt niskie, w związku z tym zarówno plon organów wegetatywnych roślin, jak i nasion w tych obiektach był najniższy.

Tabela 1; Table 1

Plony suchej masy gryki w zależności od poziomu nawożenia azotem i potasem (g na wazon)
Yields of buckwheat dry matter in relation to nitrogen and potassium nutrition levels (g per pot)

Obiekty Treatments	Plon; Yields			
	części wegetatywne vegetative organs	nasiona pełne full seeds	nasiona źle wypeł- nione; unfilled seeds	cała roślina whole plant
N ₁	35,8	27,6	1,2	63,8
N ₂	48,5	42,3	4,6	95,5
N ₃	38,7	37,4	2,5	78,6
NIR _{0,05} ; LSD _{0,05}	4,03	2,72	1,09	5,96
K ₁	38,6	30,7	1,8	71,1
K ₂	51,6	41,3	5,2	98,1
K ₃	57,3	47,6	5,5	110,4
NIR _{0,05} ; LSD _{0,05}	4,86	2,45	0,91	7,08

N₁ – 700 mg N na wazon w formie $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$ i KNO_3 ; 700 mg N per pot in form $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$ and KNO_3
N₂ – 1400 mg N na wazon w formie $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$ i KNO_3 ; 1400 mg N per pot in form $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$ and KNO_3
N₃ – 2800 mg N na wazon w formie $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$ i KNO_3 ; 2800 mg N per pot in form $\text{Ca}(\text{NO}_3)_2$ and KNO_3

K₁ – 625 mg K na wazon w formie KNO_3 i K_2SO_4 ; 625 mg K per pot in form KNO_3 and K_2SO_4

K₂ – 1250 mg K na wazon w formie KNO_3 i K_2SO_4 ; 1250 mg K per pot in form KNO_3 and K_2SO_4

K₃ – 2500 mg K na wazon w formie KNO_3 i K_2SO_4 ; 2500 mg K per pot in form KNO_3 and K_2SO_4

Całkowity plon biomasy i nasion był największy w roślinach z obiektów z najwyższą dawką potasu (K_3). Z kolei najwyższe dawki azotu (N_3) działały już na rośliny niekorzystnie, na co wskazywała obniżka plonu nasion (tab. 1).

Analizując rozmieszczenie mikroelementów w nasionach gryki można zauważyć, że nasiona pełne, dobrze wykształcone – bez okrywy nasiennej, były w porównaniu z nasionami niewykształconymi – źle wypełnionymi i z okrywkami nasiennymi (które analizowano osobno) bardziej zasobne w żelazo, cynk i bor, natomiast mniej zasobne w miedź i mangan (tab. 2). Mangan i miedź gromadziły się przede wszystkim w okrywie nasiennej, chociaż koncentracje porównywanych pierwiastków są bardzo różne.

Tabela 2; Table 2

Wpływ żywienia azotem i potasem na skład mineralny nasion gryki ($mg \cdot kg^{-1}$)

Effect of nitrogen and potassium nutrition on mikroelement composition in buckwheat seeds ($mg \cdot kg^{-1}$)

Obiekty Treatments	Fe	Cu	Zn	Mn	B
Nasiona pełne (bez okrywy nasiennej); Full seeds (dehulled seeds)					
N_1	58,0	3,6	45,4	14,0	33,2
N_2	56,0	3,4	44,2	14,0	32,2
N_3	55,5	3,5	43,9	14,0	29,4
K_1	53,5	3,2	46,5	13,9	30,8
K_2	52,0	3,4	38,9	12,8	28,6
K_3	55,0	3,2	44,0	13,3	32,9
Okrywy nasienne; Hulls					
N_1	12,0	6,2	17,6	48,0	19,9
N_2	12,0	7,0	12,8	48,0	19,5
N_3	12,0	6,8	11,6	50,0	24,0
K_1	12,0	6,2	17,2	48,0	19,5
K_2	12,0	6,2	19,2	48,0	19,5
K_3	12,0	6,4	12,8	53,0	23,0
Nasiona źle wypełnione; Unfilled seeds					
N_1	24,0	5,6	33,0	40,0	26,8
N_2	18,0	5,2	32,6	32,0	20,0
N_3	25,0	5,3	38,2	29,0	26,0
K_1	26,0	5,4	34,0	34,0	32,0
K_2	16,0	5,0	28,2	28,0	26,5
K_3	16,0	5,2	30,0	30,0	25,0

$N_1, N_2, N_3, K_1, K_2, K_3$ – patrz tab. 1; see Tab. 1

Podobne zależności otrzymała WARCHOŁOWA i in. [1991a, 1991b], w przypadku żywienia roślin gryki zróżnicowanymi dawkami mikroelementów, większość manganu i miedzi przetransportowanych do orzeszków pozostawała w okrywkach nasiennych.

Zawartość mikroelementów w plonie nasion wskazuje na ogół na przecięt-

ne zaopatrzenie roślin gryki w poszczególne pierwiastki [KUSANO i in. 1983; WARCHOŁOWA i in. 1991a, 1991b; BERGMANN 1992]. Zastosowane zróżnicowane żywienie N i K roślin, mimo istotnych różnic w plonie nasion, nie miało większego wpływu na zawartość omawianych mikroelementów w nasionach gryki (tab. 2). Jedynie w nasionach pełnych, z obiektów ze wzrastającymi dawkami N, zaznaczyły się tendencje spadkowe w zawartości Fe, Zn i B. Otrzymane wyniki są zgodne z wynikami badań jakie otrzymali BUBICZ i in. [1986], gdzie zwiększanie dawki azotu nie powodowało większych zmian w składzie mikroelementowym nasion gryki. Według WARCHOŁOWEJ i in. [1991a, 1991b] skład mikroelementowy nasion gryki jest dość stabilny w porównaniu z innymi organami roślinnymi, również pod względem zróżnicowanego mikroelementowego żywienia gryki.

Porównując koncentracje wyżej wymienionych mikroelementów w nasionach gryki z zawartością tych pierwiastków dla zbóż [CZUBA 1986; FILIPEK, CHMIELEWSKA 1991; KRUCZEK 1992; RUSZKOWSKA i in. 1996], ze względu na sposób użytkowania gryki, można stwierdzić, że nasiona dobrze wypełnione gryki, a o takie chodzi z rolniczego punktu widzenia, są na ogół mniej zasobne w Fe, Cu, Mn, Zn. Wyjątek stanowi bor, którego zawartość znacznie przewyższa wielkości uzyskiwane dla zbóż.

Wnioski

1. Zastosowane w doświadczeniu zróżnicowane żywienie azotem i potasem, mimo istotnych różnic w plonie, nie powodowało większych zmian w zawartości omawianych mikroelementów w suchej masie nasion gryki.
2. Oznaczone koncentracje mikroelementów w nasionach gryki wskazują na ogół na przeciętne zaopatrzenie roślin w poszczególne analizowane pierwiastki.

Literatura

- BERGMANN W. 1992. *Nutritional disorders of plants*, w: *Development, visual and analytical diagnosis*. G. Fischer (red.): 741 ss.
- BUBICZ M., KORZEŃ A., KORZEŃ S. 1986. *Effect of increasing nitrogen rates on the chemical composition of buckweat seeds*. Proc. 3rd Intl. Symp. on Buckweat. Puławy, 7–12 VII 1986. Buckweat Research, tom 2: 121–125.
- CZUBA R. 1986. *Zmiany zawartości składników w roślinach uprawnych na terenie kraju w zależności od nawożenia*. Mat. symp. „Wpływ nawożenia na jakość plonów”. ART. Olsztyn, 24–25 VI 1986, Cz. 1: 34–42.
- FILIPEK T., CHMIELEWSKA B. 1991. *Zawartość niektórych mikroelementów w podstawowych fazach rozwojowych pszenicy ozimej nawożonej zróżnicowanymi dawkami azotu i potasu*. Mat. VI Symp. „Mikroelementy w rolnictwie”. AR Wrocław, 9–10 IX 1987: 91–94.
- FORNAL Ł., SORAL-ŚMIETANA M. 1988. *Gryka krajowym surowcem do otrzymywania żywności profilaktycznej*. Mat. symp. „Hodowla, agrotechnika i jakość ziarna gryki”. Puławy, 14–15 VII 1988: 51–61.

KRUCZEK G. 1992. Zawartość mikroelementów w ziarnie zbóż jarych w warunkach zróżnicowanego nawożenia azotem. Mat. VII Symp. „Mikroelementy w rolnictwie”. AR Wrocław, 16–17 IX 1992: 186–189.

KUSANO T., CHIUE H., IKEDA K., ARIHARA M., UJIHARA A. 1983. Nutritive components in autotetraploid buckweat seed. Proc. 2nd Intl. Symp. Buckweat. Miyazak, Japan, 9–10 IX 1983. Buckweat Research: 213–220.

RUSZKOWSKA M., SYKUT S., KUSIO M. 1996. Stan zaopatrzenia roślin w mikroelementy w warunkach zróżnicowanego nawożenia w wieloletnim doświadczeniu lizymetrycznym. Zesz. Probl. Post. Nauk Rol. 434: 43–47.

WARCHOŁOWA M., KUSIO M., KOCOŃ A. 1991b. Wpływ mikroelementów na plon i skład mineralny gryki (*Fagopyrum esculentum* Moench). Cz. II. Miedź, molibden, bor. Pam. Puł. 98: 95–112.

WARCHOŁOWA M., MROCZKOWSKI W., KUSIO M. 1991a. Wpływ mikroelementów na plon i skład mineralny gryki (*Fagopyrum esculentum* Moench). Cz. I. Żelazo, mangan, cynk. Pam. Puł. 98: 79–94.

Słowa kluczowe: gryka, doświadczenie wazonowe, nawożenie roślin azotem i potasem, zawartość mikroelementów, plon nasion

Streszczenie

W doświadczeniu wazonowym z gryką odm. Emka badano wpływ zróżnicowanego żywienia azotem i potasem na skład mikroelementowy nasion gryki. Oznaczono zawartości Fe, Zn, Cu, Mn i B w nasionach: pełnych, źle wykształconych oraz w okrywkach nasiennych. Zastosowane zróżnicowane nawożenie N i K roślin, mimo istotnych różnic w plonie nasion, nie miało większego wpływu na zawartość omawianych mikroelementów w nasionach.

CONTENT OF MICRONUTRIENTS IN BUCKWEAT SEEDS AT DIFFERENTIATED NITROGEN AND POTASSIUM NUTRITION

Anna Kocoń, Anna Podleśna

Department of Plant Nutrition and Fertilization,
Institute of Soil Science and Plant Cultivation, Puławy

Key words: buckweat, experiment pot, nitrogen and potassium fertilization, content of microelements, seed yield

Summary

In a pot experiment the content of micronutrients in buckweat Emka cv. was investigated under conditions of differentiated nitrogen and potassium nutrition. The contents of following microelements: Fe, Zn, Cu, Mn, B were determined in buckweat seeds. Applied differentiated N and K plant nutrition, despite

of significant differences in seeds yield, did not influence the concentration of microelements in buckweat seeds.

Dr Anna **Kocon**

Zakład Żywienia Roślin i Nawożenia

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa

ul. Czartoryskich 8

24-100 PUŁAWY

e-mail: akocon@pulawy.iung.pl